

Ενότητα 2. Η Σχολική Τάξη και η δυναμική της ομάδας

Λέξεις-Κλειδιά:

Σχολική Τάξη

Ομάδα

Διαπροσωπικές σχέσεις

Δομή σχολικής τάξης

Συνεργατικά σχολεία

Απολαύστε τη διαδρομή της ενότητας αυτής. Να έχετε πάντα στο μυαλό σας, ότι τη γνώση μας τη χτίζουμε, όπως τα πουλιά τη φωλιά τους. Είναι βέβαιο ότι θα αποκτήσετε αυτορρυθμιστικές ικανότητες, βασική προϋπόθεση για την αυτοπροσδιοριζόμενη συμπεριφορά και επομένως την αυτονομία του ατόμου.

2.1. Η σχολική τάξη ως ομάδα. Τυπική και άτυπη δομή.

Δραστηριότητα 2.1.

Είναι ομάδα η σχολική τάξη; Για να απαντήσετε στο απλό αλλά και δύσκολο αυτό ερώτημα, αξιοποιείστε την εμπειρία σας και τις γνώσεις σας.

Το προτεινόμενο παράλληλο κείμενο, θα βοηθήσει να εμπλουτίσετε τις γνώσεις σας, αλλά και να ανακαλύψετε διαφορετικές οπτικές. Ανατρέξτε σε αυτό, μετά την ολοκλήρωση της απάντησής σας.

Παράλληλο κείμενο:

Η Σχολική Τάξη♦

http://users.sch.gr/tsakarak/Yliko_Blog/Panepistimio/PAIDAG/Dialeksi_1A.pdf

Πολλοί μελετητές ορίζουν την «ομάδα» ως «ένα δυναμικό σύνολο ατόμων βασισμένο στην αλληλεξάρτηση» (Γεωργάς, 1986), άλλοι ως «μια κοινότητα συμφερόντων» (Βασιλείου/Σταματάκης 2000) ή «ένα σύνολο ατόμων που κατευθύνονται προς έναν κοινό σκοπό» (Μπασέτας, 2011: 48).

Ο καθηγητής Γεώργας μελετώντας πολλούς τέτοιους ορισμούς καταλήγει στο συμπέρασμα πως η ομάδα είναι ένα σύνολο ατόμων:

- α) που έχουν κάποιο σκοπό και
- β) που κάτω από συνθήκες οι οποίες ευνοούν την ενότητα

εξελίσσεται σε οργανωμένο σύστημα με αλληλοεξαρτώμενους στόχους και ομοιογενή συμπεριφορά, που ικανοποιεί τις ανάγκες των μελών της

Κατά τον J. Filloux (1974, στο Ευαγγελόπουλος, 1992), η σχολική τάξη παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία είναι τα παρακάτω:

- Η σχολική τάξη οργανώνεται για να προκαλέσει μεταβολές στα ίδια τα μέλη της ομάδας κι όχι να δημιουργήσει κάτι, το οποίο ένα άτομο μόνο του δε θα μπορούσε να επιτύχει.
- Από την πολιτεία και το σχολείο έχει επισημοποιηθεί η κυριαρχία του δασκάλου στο πλαίσιο της σχέσης με έναν τρίτο όρο, τη γνώση.
- Η ασυμμετρία παρουσιάζεται από τη γέννηση της ομάδας, καθώς επίσης και οι άνισες θέσεις, που παρουσιάζονται στον παιδαγωγικό χώρο, όπως η θέση του δασκάλου, η οποία είναι να διδάσκει, και η θέση του μαθητή, που είναι να διδαχτεί.
- Η δυνατότητα του εκπαιδευτικού να παρεμβαίνει και να επιδρά με τις επιθυμίες του στο κλίμα της σχολικής τάξης ή ειδικότερα της ομάδας.
- Η μικρή ηλικία που έχουν οι μαθητές

1ο Δεδομένο ή Ζητούμενο; Στο σύστημα κοινωνικής οργάνωσης του σχολείου, η σχολική τάξη αποτελεί ένα υποσύστημα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με το Ζεργιώτη (2007), κάθε σχολική τάξη συνιστά μια μικρή και αυτόνομη σχετικά μονάδα, η οποία περιλαμβάνει - εκτός από την υλικοτεχνική υποδομή της αίθουσας και τη χωροταξική διάταξη των επίπλων - την ομάδα των μαθητών με τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό της τάξης και τις μεταξύ τους διαπροσωπικές σχέσεις, οι οποίες κατά κύριο λόγο αναπτύσσονται στα πλαίσια του μαθήματος και της διδασκαλίας. Μέσα στη λειτουργία, λοιπόν, του οικοσυστήματος της σχολικής τάξης διαμορφώνεται ένα πολύπλοκο πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ δασκάλου-μαθητών, αλλά και μαθητών μεταξύ τους.

2° Δεδομένο ή Ζητούμενο; Οι μαθητές χρειάζονται ένα θετικό ψυχολογικό κλίμα που να ευνοεί την μάθηση, ενώ ο εκπαιδευτικός επιθυμεί να εργάζεται και να δημιουργεί σε μια φιλική και ευχάριστη ατμόσφαιρα.

3ο Δεδομένο ή Ζητούμενο;: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων είναι σημαντικός, διότι αυτές εξαρτώνται σε αρκετά μεγάλο βαθμό από το επίπεδο ελέγχου που επιθυμεί να ασκεί στους μαθητές του. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί προτιμούν ένα αυστηρό και πειθαρχημένο περιβάλλον, ενώ άλλοι ένα ευχάριστο και ασφαλές περιβάλλον για τους μαθητές στο οποίο μπορούν άνετα να εργαστούν και να διακινδυνεύσουν λάθη.

4° Δεδομένο ή Ζητούμενο; Η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή είναι αναπόφευκτη, αφού οποιαδήποτε συμπεριφορά τους μεταδίδει ένα μήνυμα (Γκότοβος, 1997). Το ζητούμενο είναι η αποτελεσματικότητα αυτής της επικοινωνίας, δηλαδή κατά πόσο αποκωδικοποιούνται σωστά τα μηνύματα του πομπού από τον δέκτη, η οποία επηρεάζει θετικά το μαθησιακό κλίμα καθώς δημιουργεί ένα επικοινωνιακό πλαίσιο που επιτρέπει το πλησίασμα εκπαιδευτικού και μαθητών αλλά και την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών.

5° Δεδομένο ή Ζητούμενο; Χαρακτηριστικά των θετικών διαπροσωπικών σχέσεων είναι ο αμοιβαίος σεβασμός, η αμοιβαία εμπιστοσύνη, το αμοιβαίο ενδιαφέρον, η ενσυναίσθηση, η έμφαση στις θετικές ενέργειες παρά στα λάθη, η αποδοχή των αδυναμιών και η υποστήριξη για την απαλοιφή τους, η συνεργασία, η ανταλλαγή ιδεών και η αμοιβαία έκφραση συναισθημάτων (Dinkmeyer & Mc Kay, 1980).

6° Δεδομένο ή Ζητούμενο: Τα δίκτυα επικοινωνίας μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας ουσιαστικά αντανakλούν το ευρύ πλέγμα των διαπροσωπικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών και οι οποίες επηρεάζονται και εκφράζουν σε σημαντικό βαθμό τη σύνθεση και τη δομή της ομάδας, την προσωπικότητα του εκπαιδευτικού, τις μεθόδους που εφαρμόζει, το στυλ διδασκαλίας, τις στάσεις και τις αντιλήψεις του (Μπέλλας, 1985).

Δραστηριότητα 2.2.

Παρατηρείστε μερικούς από τους διασημότερους πίνακες ζωγραφικής με θέμα το δάσκαλο, τη δασκάλα και τη σχολική τάξη. Εντοπίστε τα στοιχεία εκείνα, που κατά τη γνώμη σας, διευκολύνουν ή εμποδίζουν την αποτελεσματική επικοινωνία μαθητών-δασκάλων.

Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας αυτής θα έχετε κάνει ένα σημαντικό βήμα προκειμένου να διεισδύσετε, αξιοποιώντας τις εμπειρίες σας στα ζητήματα επικοινωνίας, πριν ακόμη μελετήσετε το παράλληλο κείμενο, που αναφέρεται σε αυτά:

Παράλληλο κείμενο:

<https://hellenicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/7493/file0.doc?sequence=>

1

Η Δομή της Σχολικής Τάξης.

Τυπική δομή. Η τάξη ως ομάδα παρουσιάζει μία «τυπική δομή», γιατί ο καταμερισμός των μαθητών σε τάξεις γίνεται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια, όπως η ηλικία του μαθητή, η σχολική επίδοση, το ονοματεπώνυμό του, κ.α. Για την ομαδοποίηση, λοιπόν των μαθητών σε τάξεις επεμβαίνουν «εξωτερικοί παράγοντες».

Άτυπη δομή. Εκτός όμως από την τυπική δομή της, η σχολική τάξη παρουσιάζει και μία «άτυπη δομή». Δημιουργούνται δηλαδή ομαδοποιήσεις, που καθορίζονται από τους ίδιους τους μαθητές, αυθόρμητα και με τρόπο «ανεπίσημο». Κινητήρια δύναμη για το σχηματισμό αυτών των υποομάδων είναι η διαπροσωπική έλξη, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη στενότητα και τη συχνότητα επαφής των μελών τους.

Χαρακτηριστικές «άτυπες ομάδες» είναι οι φιλικές ομάδες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από αυτονομία, από την άποψη ότι καθορίζουν τις δραστηριότητές τους ανάλογα με τους κοινούς στόχους και τα κοινά ενδιαφέροντα των μελών τους. Οι ομάδες αυτές ονομάζονται και «φιλικές κλίκες».

Η παραδοσιακή παιδαγωγική αποζητούσε την απόσταση του εκπαιδευτικού από τους μαθητές, καθώς το κύρος της αυθεντίας τους έπρεπε να διασφαλιστεί και να μεγιστοποιηθεί η παιδευτική του δύναμη. Τα όρια όμως μεταξύ της απόστασης και της αυταρχικότητας ήταν λεπτά και ο εκπαιδευτικός κινδύνευε ανά πάσα στιγμή να γίνει αυταρχικός (Ματσαγγούρας, 1999). Από το 1960 και μετά ασκήθηκε έντονη κριτική για τη σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή. Η αυθεντία του εκπαιδευτικού θεωρήθηκε ως γνώρισμα ανελεύθερης και καταπιεστικής αγωγής, με αποτέλεσμα να προκύψει μια κρίση της αυθεντίας, που έλαβε μεγάλη έκταση στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α. (Ξωχέλλης, 1989).

Η σύγχρονη παιδαγωγική θέτει το παιδί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, κατά την παιδαγωγική διαδικασία. Η αλληλενέργεια και η συλλογική δράση θέτουν τον εκπαιδευτικό σε θέση βοηθού, συμβούλου, οδηγού και συνεργάτη των μαθητών (Παπά, 1987)

Σύμφωνα με την Αναγνωστοπούλου (2005:19), τα μέλη μια σχολικής τάξης αλληλεπιδρούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να διαμορφώνουν σχέσεις και συμπεριφορές. Ο εκπαιδευτικός ενεργεί με βάση το πώς ερμηνεύει τη συμπεριφορά των μαθητών, οι μαθητές ερμηνεύουν και αντιδρούν ανάλογα με

τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού και γενικότερα η δράση της μιας πλευράς επηρεάζει τη συμπεριφορά της άλλης. Οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται με αυτό τον τρόπο έχουν δύο διαστάσεις. Η μία είναι η ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή

λειτουργική πλευρά, δηλαδή οι συμπεριφορές εκπαιδευτικού-μαθητών και οι αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν, και η άλλη, η συναισθηματική διάσταση. Στην πρώτη περίπτωση, αν η στάση του εκπαιδευτικού συνοψίζεται στο να δίνει ελευθερία στους μαθητές, να τους σέβεται και να είναι δημοκρατικός, έτσι κι αυτοί μπορούν να αυτενεργούν, να λαμβάνουν πρωτοβουλίες, να εκφράζουν την άποψη τους, να ασκούν κριτική. Αν αντίθετα ο εκπαιδευτικός είναι αυστηρός και τους χειραγωγεί, οι μαθητές είναι αναγκασμένοι να πειθαρχούν και να συμμορφώνονται.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις έχουν δυαδικό χαρακτήρα και σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται (Κούλα, 2011). Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές λοιπόν πρέπει να διαμορφώνουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, ώστε οι σχέσεις τους να έχουν θετικό αποτέλεσμα. Ο αμοιβαίος σεβασμός, η αμοιβαία εμπιστοσύνη, το αμοιβαίο ενδιαφέρον, η ενσυναίσθηση, η έμφαση στις θετικές ενέργειες παρά στα λάθη, η αποδοχή των αδυναμιών και η υποστήριξη για την απαλοιφή τους, η συνεργασία, η ανταλλαγή ιδεών, η αμοιβαία έκφραση συναισθημάτων διαδραματίζουν βασικό ρόλο για τη δημιουργία θετικών διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών. Οι καλές διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται στην τάξη επιτρέπουν σε εκπαιδευτικό και μαθητές να υπερβαίνουν τις τυπικές συμπεριφορές που απαιτεί ο ρόλος τους. Συνεπώς, μπορούν να συζητούν μαζί, να συλλογίζονται και να ευχαριστιούνται από τη μεταξύ τους συντροφιά. Έχουν τη συναισθηση ενός κοινού δεσμού, που είναι στην ουσία έκφραση κοινών ενδιαφερόντων, κοινών απόψεων και κοινού τρόπου σκέψης.

Δραστηριότητα 2.3.

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή

Για την Καϊλα (1999), η παιδαγωγική σχέση στροβιλίζεται, ταλαντεύεται στο χώρο των επιθυμιών του παιδιού και του δασκάλου, οι οποίες (επιθυμίες) βρίσκουν απήχηση ή αγνοούνται, σε μια υπόγεια διαδρομή. Οι μαθητές ταυτίζονται μεταξύ τους και ενώνονται απέναντι στο συμβολικό ενήλικα που τους πιέζει, ως ο δυνατός ή αντίθετα που τους αγαπά όλους το ίδιο. Ο δάσκαλος είναι βοηθός και ανταγωνιστής. Είναι και ένα είδος «γονέα». Επιθυμία και άγχος συνυπάρχουν.

Συμφωνείτε με την παραπάνω διατύπωση;

2.2. Η σημασία των κοινωνικών σχέσεων για την ανάπτυξη παιδιών και εφήβων

Για το ιδιαίτερο ψυχολογικό κλίμα που διαμορφώνεται σε κάθε εκπαιδευτικό περιβάλλον, εδώ και περίπου πενήντα χρόνια, ερευνητές υποστηρίζουν ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι σχέσεις με τους συνομηλίκους. Ο James (1980) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι σχέσεις με τους συνομηλίκους είναι μια σημαντική ανάγκη για υγιή γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη. Ειδικότερα, αποτελέσματα ερευνών υποστηρίζουν ότι ανεπαρκείς διαπροσωπικές σχέσεις σχετίζονται συχνά με προβλήματα σχολικής προσαρμογής, ενώ οι συνομήλικοι επηρεάζουν τη σχολική επίδοση των μαθητών, καθώς επιδρούν καθοριστικά στις καθημερινές συμπεριφορές τους στο σχολείο. Επίσης, οι περιορισμένες σχέσεις και η απουσία φιλίας αποτελούν σημαντικές πηγές άγχους για τους μαθητές (Μπαμπάλης, 2012:49).

Η σύγχρονη Παιδαγωγική δίνει μεγάλη σημασία στην αλληλεπίδραση των μαθητών και στην επίδραση που μπορεί να έχει η δυναμική της ομάδας στην αύξηση της σχολικής επίδοσης, στην ανάπτυξη και τη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και στην προώθηση της ψυχικής υγείας των μαθητών. Είναι εύλογη η σημασία του θετικού σχολικού κλίματος για την επίτευξη των ανωτέρω. Ο μαθητής που νιώθει όμορφα και ασφαλής μέσα στην τάξη και γενικότερα στο σχολείο, προσαρμόζεται και κοινωνικοποιείται εύκολα και ομαλά, αναπτύσσει την αίσθηση του ανήκειν, αυτή τη φορά σε ομάδα έξω από την οικογένεια. Ο μαθητής ωφελείται πολλαπλά από το καλό σχολικό κλίμα,

με αποτέλεσμα η αγωγή που λαμβάνει από την οικογένειά του να ενισχύεται και να αυξάνεται στο σχολείο. Όταν μέσα στην σχολική τάξη επικρατεί θετικό κλίμα, το παιδί με προβλήματα προσαρμογής και κοινωνικοποίησης υποστηρίζεται, ώστε να ξεπερνά τα προβλήματά του και να αναπτύσσει ουσιαστικές και θετικές κοινωνικές σχέσεις. Μάλιστα, οι έρευνες έχουν δείξει ότι πρωταρχικό μέλημα των μαθητών είναι να αποκτήσουν την κοινωνική αποδοχή των συμμαθητών τους. Εάν νιώσουν ότι δεν γίνονται αποδεκτοί από την ομάδα, αναπτύσσουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, νιώθουν ανασφαλείς και εκδηλώνουν προβληματική συμπεριφορά. Οι κοινωνικές εμπειρίες που βιώνουν στα πλαίσια της σχολικής τάξης επηρεάζουν αποφασιστικά τη μετέπειτα κοινωνική ζωή (Καψάλη, 1998: 476). Γι' αυτό μια από τις βασικές μέριμνες του εκπαιδευτικού είναι να γνωρίζει τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών, να διακρίνει τις αδυναμίες και τις δυσκολίες και να μπορεί να σχεδιάζει και να εφαρμόζει τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων, να παρέχει υποστήριξη στους μαθητές που την έχουν ανάγκη, για να μπορέσουν αυτοί να ενταχθούν στη μαθητική ομάδα (Μπαμπάλης, 2012: 50). Η ανάγκη των μαθητών για αποδοχή και αναγνώριση ικανοποιείται ή όχι μέσα στην ομάδα των συνομηλίκων, μέσα στην ομάδα της σχολικής τάξης. Πρόκειται για βασική ανάγκη όχι μόνο των μαθητών, αλλά όλων των ανθρώπων και επηρεάζεται από το βαθμό αλληλεξάρτησης του ατόμου και της ομάδας για τις επιβραβεύσεις, από το βαθμό κατά τον οποίο το άτομο έλκεται από την ομάδα και από την κοινωνική θέση του μέσα στην ομάδα (Παπαστάμου, 1989: 242).

Η αποδοχή ή μη αποδοχή από τη σχολική ομάδα επηρεάζει την προσωπικότητα του μαθητή και τη σχολική του επίδοση. Ειδικότερα, η μη αποδοχή του επηρεάζει αρνητικά τα κίνητρα της μάθησης, τις προσδοκίες επιτυχίας, τις απαιτήσεις που διαμορφώνει ο καθένας για τον εαυτό του. Αντίθετα, η αποδοχή από τη σχολική ομάδα ενισχύει την αυτοεκτίμηση του μαθητή, την αυτοπεποίθησή του, καθώς και την πεποίθηση ότι μπορεί να ανταποκριθεί σε υψηλές απαιτήσεις (Καψάλης, 1998:477). Βέβαια, η αυτοαντίληψη και η αυτοεκτίμηση εξαρτώνται γενικότερα από το είδος των εμπειριών που αποκτά το παιδί από την επαφή του και με τους ενήλικες και με τους συνομηλικούς του. Όταν βιώνει θετικές εμπειρίες σχηματίζει

αυτοαντίληψη, ενώ αντίθετα σχηματίζει αρνητική αυτοαντίληψη όταν βιώνει αρνητικές εμπειρίες. Επίσης, η αυτοαντίληψη επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις σχολικές επιδόσεις συνήθως, οι μαθητές με θετική αυτοαντίληψη έχουν υψηλές επιδόσεις- και από την κοινωνική συμπεριφορά. Ο δάσκαλος οφείλει να οργανώσει την κοινωνική δομή της τάξης με τρόπο που να προσφέρει θετικές εμπειρίες στο μαθητή από τις διαπροσωπικές σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές του, αλλά και με τον ίδιο. Διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος το σχολείο να δημιουργήσει ή να συμβάλει στη δημιουργία του φαύλου κύκλου: απόρριψη+ αποτυχία= αρνητική αυτοεκτίμηση + αντικοινωνική συμπεριφορά (Ματσαγγούρας, 200).

Η κοινωνική συμπεριφορά του μαθητή επηρεάζεται από την αποδοχή του από την ομάδα, καθώς η συμπάθεια και η αποδοχή συμβαδίζουν με την ετοιμότητα του μαθητή να συνάπτει καλές διαπροσωπικές σχέσεις (Καψάλης, 1998:478) . Για αυτό και ο μαθητής συνήθως διακατέχεται από μεγάλο άγχος σχετικά με την ένταξη στη σχολική ομάδα και την αποδοχή του από αυτή , πολύ περισσότερο που καλείται να προσαρμοστεί σε μια νέα πραγματικότητα και μάλιστα η προσαρμογή αυτή εκφράζεται ως απαίτηση συμμόρφωσης στους κανόνες και στο πολιτισμικό περιεχόμενο της ομάδας (Κοσμόπουλος, 1995).

Όταν τα πράγματα αγριεύουν

«Το παιδί με την κόκκινη γραμμή»

Τέλος, μέσα σε ένα κοινωνικά και συναισθηματικά ευαίσθητο σχολικό κλίμα καταβάλλονται συνειδητές προσπάθειες ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν ισχυρές διαπροσωπικές σχέσεις. Η συνεργατική μάθηση προωθεί την κοινωνική επάρκεια και τις κοινωνικές αξίες και συμβάλλει στη μείωση των προβλημάτων αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Μέσα στην ομάδα οι μαθητές ενεργοποιούνται, ανταλλάσσουν πληροφορίες και γνώσεις, ιδέες και απόψεις, ανατροφοδοτούν και ανατροφοδοτούνται. Βέβαια, είναι απαραίτητο μέσα στη συνεργατική ομάδα να διασφαλιστεί η αλληλεξάρτηση και η αλληλεπίδραση των μελών, να κατανοηθούν οι ρόλοι και το έργο με σαφήνεια και να καλλιεργηθεί το αίσθημα της προσωπικής ευθύνης (Χαραλάμπους, 2000: 356).

Πιο αναλυτικά, τα οφέλη της άτυπης ομάδας για τις μαθήτριες και τους μαθητές είναι πολλά. Πρώτα απ' όλα, η εργασία τους βασίζεται στην έννοια του «μαζί», στην οποία αξιοποιείται η ομαδικότητα και ο διάλογος. Το αποτέλεσμα είναι η επίλυση δυσκολιών που προκύπτουν σε επίπεδο νοητικής αλληλεπίδρασης, αλλά και η μαθησιακή εξέλιξη. Επιπλέον, στην άτυπη ομάδα, το κάθε παιδί συμβάλλει με το δικό του τρόπο, δηλαδή με βάση το τι του διεγείρει το ενδιαφέρον, ποιες είναι οι κλίσεις του, καθώς και το τι μπορεί να κάνει (Τσιπλητάρης, 2011). Επομένως, σε αυτού του είδους την ομάδα φαίνεται ότι οι διαφορετικές ικανότητες του/της κάθε μαθητή/τριας γίνονται σεβαστές

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή

και αξιοποιούνται κατάλληλα, γεγονός που σημαίνει την αποδοχή και την αναγνώριση της αξίας καθενός/καθεμίας ξεχωριστά. Οι συσχετίσεις μεταξύ των μελών της άτυπης ομάδας είναι κοντινές και ανταποδοτικές.

Δείχνουν προτίμηση το ένα στο πρόσωπο του άλλου και είναι πρόθυμα να λειτουργήσουν υποστηρικτικά μεταξύ τους. Επίσης, μέσα στην ομάδα οι μαθητές/τριες νιώθουν στοργή και ασφάλεια. Εμπυχώνονται και αισθάνονται ότι τους/τις παραδέχονται για τις ικανότητές τους, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσουν αίσθημα ευθύνης και ενεργούν δυναμικά. Δεν παραλείπεται, βέβαια, η διάνοιξη των οριζόντων τους σε εμπειρικό και γνωστικό επίπεδο. Όλα αυτά συμβάλλουν στην κάλυψη των κοινωνικο-συναισθηματικών αναγκών των παιδιών που συνεπάγεται και την ακαδημαϊκή τους πρόοδο (Τσιπλητάρης, 2011).

Κατά συνέπεια, όταν οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας τάξης είναι θετικές, τότε επέρχονται και τα ανάλογα αποτελέσματα στους/στις μαθητές/τριες. Πιο συγκεκριμένα, ο τρόπος με τον οποίο δομούνται οι σχέσεις μέσα στην ομάδα, καθώς και η ιδιοσυστασία που αυτές παρουσιάζουν, ασκούν υψηλή επίδραση στην αγωγή. Έτσι, αν οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών της τάξης είναι αρμονικές και οι επικρατούσες περιβαλλοντικές συνθήκες είναι ισορροπημένες, τότε η μαθησιακή διαδικασία ευνοείται (Πυργιωτάκης, 1999). Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι κοινωνικός και γνωστικός τομέας βρίσκονται πολύ κοντά (Erwin, 1998). Η γνωστική εξέλιξη των παιδιών δεν επέρχεται μέσα από την απομόνωση, αλλά η διεύρυνση των οριζόντων τους βασίζεται στην αυτόνομη μάθηση και ταυτόχρονα στις αλληλεπιδράσεις που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ αυτών και του περιβάλλοντος (Μπακιρτζής, 2002). Όταν για παράδειγμα τα παιδιά έχουν να φέρουν εις πέρας μία απαιτητική εργασία μπορεί να επέλθουν καλύτερα αποτελέσματα, αν την επεξεργαστούν μέσα από μία διαδικασία ελευθερίας και δεκτικότητας μαζί με άλλα συνομήλικα και ισότιμα άτομα, παρά αν η απάντηση ή οι απαιτούμενες ενέργειες δοθούν λεκτικά από ένα μεγαλύτερο από αυτά πρόσωπο, είτε αυτό είναι παιδί, είτε ενήλικας (Erwin, 1998).

Ακόμη, οι κοινωνικές συσχετίσεις που αναπτύσσει η/ο μαθήτρια/τής με τα μέλη της ομάδας είναι σπουδαιές για τη δημιουργία κινήτρων επίδοσης που αφορούν κλάδους γενικότερα της ζωής του/της. Ο ρόλος των συμμαθητών/τριών είναι κομβικός, καθώς η αποδοχή από αυτούς/ές και η δυνατότητα ένταξης στην ομάδα-τάξη, συμβάλλει καθοριστικά στα κίνητρα επίδοσης. Σε αυτό το κομμάτι, βέβαια, η/ο εκπαιδευτικός έχει, επίσης, υψηλή συνδρομή, λόγω της αναμενομένης ισχύος που διαθέτει, των γνωστικών του/της κατακτήσεων, της ίδιας της/του ιδιοσυγκρασίας και των συμπεριφορών που αναμένει από τον/την κάθε μαθητή/τρια (Τσιπλητάρης, 2011).

Επιπλέον, όταν επικρατεί η αίσθηση σιγουριάς και εκτίμησης από τους/τις υπόλοιπους/ες, σιγά-σιγά αυτή οδηγεί το κάθε παιδί σε μια πιο εποικοδομητική αντίληψη για τη σχολική τάξη, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη πιο θετικών όρων γι' αυτή (Κογκούλης, 2011). Πέρα από τις θετικές επιδράσεις στο ακαδημαϊκό κομμάτι, η συμμετοχή σε μία φιλική σχέση συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Οι φιλικές σχέσεις με συνομήλικους/ες προϋποθέτουν τη συνεργατική-ομαδική δημιουργία, τη συνέχιση στενών σχέσεων, καθώς και την επιμέλεια ζητημάτων, όπως η αλληλεπίδραση, η διαμάχη, η εμπιστοσύνη και η οικειότητα (Erwin, 1998). Συνεπώς, μέσα από τη φιλία συντελείται μαθησιακή διαδικασία και πρακτική εφαρμογή των κοινωνικών δεξιοτήτων του κάθε παιδιού

Η σημαντικότητα των σχέσεων μεταξύ των μελών της ομάδας-τάξης είναι ιδιαίτερα μεγάλη, καθώς η σχολική τάξη παραμένει ίδια επί σειρά ετών (Πυργιωτάκης, 1999) και η επιρροή της ομάδας-τάξης στα μέλη της είναι σταθερή (Κογκούλης, 2014). Συγκεκριμένα, οι σχέσεις μεταξύ των μαθητών/τριών επιδρούν σε μεγάλο βαθμό στην εξέλιξή τους σε κοινωνικό, ακαδημαϊκό και συναισθηματικό επίπεδο (Μπίκος, 2011). Παράλληλα, οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στην ομάδα-τάξη επηρεάζουν δραστικά τις συμπεριφορικές τους αντιδράσεις μέσα στο πλαίσιο της (Ναυρίδης, 1994). Η σημασία που έχουν οι διαμαθητικές σχέσεις για τους/τις μαθητές/τριες επιβεβαιώνεται από τη βασική επιδίωξη του κάθε παιδιού να γίνει αποδεκτό από τα υπόλοιπα μέλη που απαρτίζουν τη σχολική τάξη, να προβεί δηλαδή σε κοινές ενέργειες μαζί τους, να επικοινωνήσει μέσω κοινών ενδιαφερόντων και κατά ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή

συνέπεια να αναπτύξει την προσωπική του/της ταυτότητα (Ματσαγγούρας, 2003 · Μπίκος, 2011). Έτσι, τα παιδιά παρωθούνται σε ενέργειες και τρόπους δράσης ικανούς να οδηγήσουν στην έγκριση και την εκτίμηση από την ομάδα συνομηλίκων, εξαιτίας της επιδίωξης τους να βιώσουν την αποδοχή από τα μέλη της (Καψάλης, 2009). Μάλιστα, η πιθανότητα της μη αποδοχής από την ομάδα συνομηλίκων και της απουσίας κάποιου/ας πολύ στενού φίλου/ης συγκαταλέγονται μαζί με το ενδεχόμενο χωρισμού των γονιών και της χαμηλής ακαδημαϊκής απόδοσης στα άγχη των μαθητών/τριών προεφηβικής ηλικίας (Slavin, 2007). Αντιθέτως, μέσα από την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με συνομήλικα άτομα, τα παιδιά, όπως και τα ίδια υποστηρίζουν, νιώθουν χαρούμενα μέσα από το ομαδικό παιχνίδι, απομακρύνονται από τη μοναξιά, στηρίζουν και συνδράμουν το ένα το άλλο και βιώνουν συναισθήματα τρυφερότητας, στοιχεία που όλα προσδιορίζουν την υψηλή σπουδαιότητα της φιλίας γι' αυτά (Dunn, 1999)

Επιπροσθέτως, οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μαθητών/τριών στη σχολική τάξη διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στον τρόπο θέασης του εαυτού από το κάθε παιδί. Ο τρόπος, δηλαδή, με τον οποίο ένα παιδί αντιλαμβάνεται τον εαυτό του μαθαίνεται και ο περίγυρος είναι αυτός που του αποδίδει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Επομένως, κυριαρχεί η επίδραση των άλλων στην αυτοαντίληψη του παιδιού και με τη σειρά τους οι εικόνες των γύρω του, του εντυπώνονται και καθορίζουν τον τρόπο δόμησης της προσωπικής του ταυτότητας (Fontana, 1996). Η εικόνα του εαυτού για τα παιδιά υιοθετείται από αυτά που πιστεύουν για τα ίδια οι γονείς σε μεγαλύτερο βαθμό, αλλά και οι εκπαιδευτικοί (Fontana, 1996).

Σχετικά με τη σχολική τάξη, οι σχέσεις που αναπτύσσονται επηρεάζουν την εξέλιξη της αυτοεκτίμησης της/του μαθήτριας/τή. Αναλυτικότερα, κάθε παιδί κατασκευάζει μία αντίληψη για τον εαυτό του, η οποία όμως τοποθετείται σε διαδικασία εξέτασης στο βωμό της σχολικής τάξης, προκειμένου να επαληθευτεί. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό τον τομέα διαδραματίζουν και τα υπόλοιπα μέλη της τάξης, δηλαδή οι συμμαθητές/τριες. Όταν, δηλαδή, τα μέλη της τάξης (εκπαιδευτικός/μαθητικός πληθυσμός) δείχνουν ότι παραδέχονται και νιώθουν σιγουριά προς το πρόσωπο του κάθε παιδιού, τότε πραγματοποιείται η *ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή*

διαδικασία της επαλήθευσης για την εικόνα του εαυτού. Αν, όμως, η επιβεβαίωση δεν επέλθει, τότε εμφανίζονται αρνητικές συνέπειες για την/τον μαθήτρια/τή. Εισέρχεται σε μία κατάσταση αμφισβήτησης της ταυτότητάς της/του που μπορεί να πλήξει την ανάπτυξη της προσωπικότητάς της/του (Τσιπλητάρης, 2011).

Με άλλα λόγια, ένας/μία μαθητής/τρια που έχει θετική προδιάθεση για τη σχολική ζωή, δρα με τους κατάλληλους τρόπους μέσα στη σχολική τάξη και βιώνει την εκτίμηση από τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης, τότε μπορεί να εμφανίζει και θετική αυτοαντίληψη (Καψάλης, 2009). Το αντίθετο είναι πιθανό να αντιμετωπίζει ένας/μία μαθητής/τρια που έχει αναπτύξει μια αρνητική στάση για το σχολείο και κατ' αντιστοιχία συμπεριφέρεται με μη αποδεκτούς τρόπους. Επομένως, η αποδοχή του/της κάθε μαθητή/τριας από την/τον εκπαιδευτικό και από τους/τις συμμαθητές/τριες, σε συνδυασμό με τα θετικά βιώματα για την ακαδημαϊκή του/της πορεία, βελτιώνουν την αυτοεικόνα, καθώς και την αντίληψη του/της προς το σχολείο γενικότερα. Έτσι, επηρεάζεται αναλόγως και η μαθησιακή και κοινωνική εξέλιξη του παιδιού (Ματσαγγούρας, 2003).

Δραστηριότητα 2.4.

Σχεδιάστε μία καλή πρακτική με σκοπό την ενδυνάμωση των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των μαθητών σας σε μία σχολική τάξη ή τμήμα. Δώστε ιδέες που θα βοηθήσουν και τους υπόλοιπους επιμορφούμενους να αναδείξουν το ρόλο του εκπαιδευτικού ή στις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών της ομάδας-τάξης

Τα παράλληλα κείμενα που ακολουθούν, θα σας καθοδηγήσουν να ορίσετε και να αναπτύξετε αυτό τον ρόλο.

Παράλληλο κείμενο :

<https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19319/%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%9B%CE%A9%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%20%20%CE%9C%CE%91%CE%A1%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%A1%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A1%CE%97%20%2015030.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

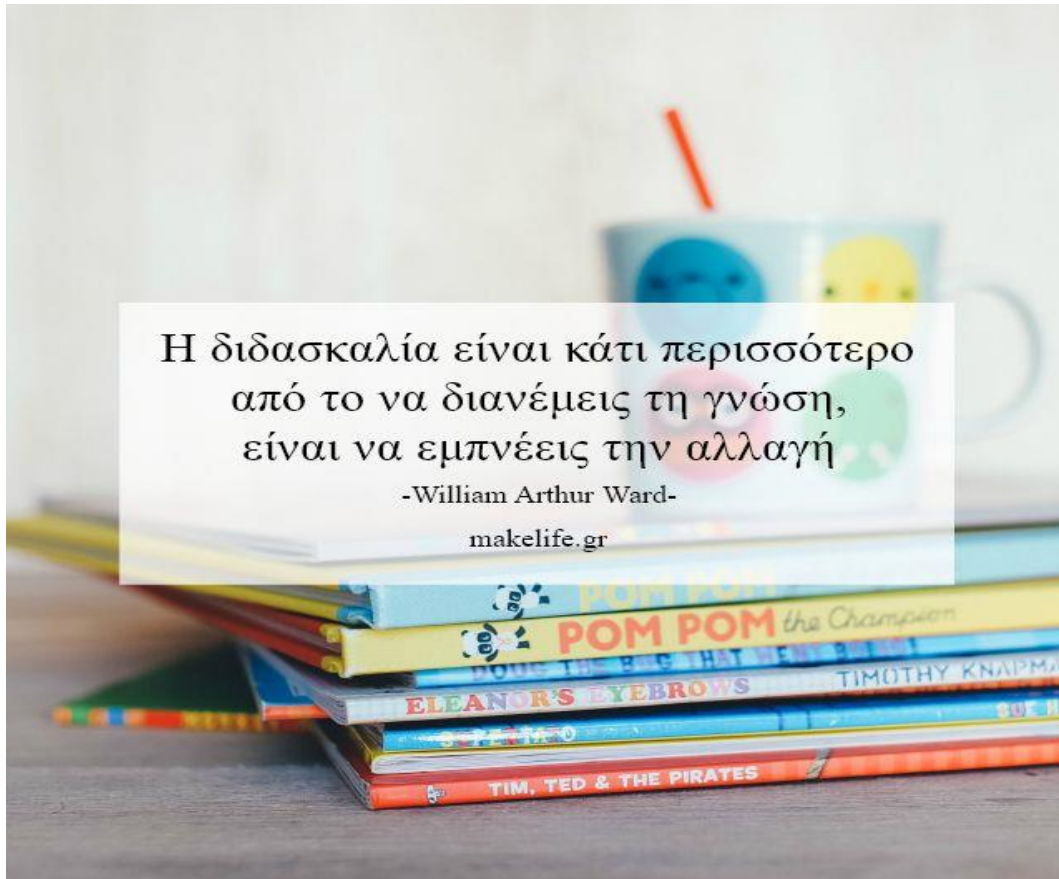
Παράλληλο κείμενο:

http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/yliko/enotita_c/dedouli.pdf

Ξαναγυρνάμε στα εφηβικά μας χρόνια.

«Η παρέα των συνομηλίκων»

Η διαπροσωπική έλξη οδηγεί σε άτυπες/φιλικές σχέσεις και το σχηματισμό άτυπων υποομάδων στην ευρύτερη ομάδα.

Βασική επιδίωξη κάθε παιδιού: η συγκρότηση, αναγνώριση και αποδοχή της εικόνας του Εγώ.

Τα παιδιά και οι έφηβοι στρέφονται στους άλλους για να εξηγήσουν ποιοι πραγματικά είναι ή για να επιβληθούν. Οι συνομήλικοί τους πάλι απαιτούν την οπωσδήποτε ένταξή τους στην τυπική ή άτυπη ομάδα, ένταξη που έχει ως προϋπόθεση την αποδοχή των κανόνων συμπεριφοράς και την καθολική συμμόρφωση στους στόχους της.

Τυχόν απόρριψη από την πλευρά των συνομηλίκων μπορεί να προκαλέσει στο παιδί αυξημένο άγχος, χαμηλή αυτοεκτίμηση, εχθρότητα και να επηρεάσει αρνητικά την κατοπινή κοινωνική προσαρμογή του, η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε περαιτέρω απόρριψη.

Η βασικότερη ποιοτική διάφορα σε σύγκριση με τις γονεϊκές σχέσεις έγκειται στο γεγονός ότι οι σχέσεις συνομηλίκων στηρίζονται στην αρχή της ισότητας. Μέσα από αυτές δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να μεταβάλει τις σχέσεις του και από δεδομένες και συμπληρωματικές με τους γονείς, να τις βιώσει με τους συνομηλίκους του ως συντροφικές ή συνεργατικές και σίγουρα όχι ως δεδομένες.

Οι σχέσεις του μαθητή με τους συμμαθητές του έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα, διότι, σε σύγκριση με τις οικογενειακές, είναι πολυπληθέστερες, ισότιμες, συντροφικές, και, ακριβώς επειδή είναι λιγότερο συνεχείς και μόνιμες, λιγότερο καταπιεστικές αλλά παράλληλα και όχι αρκετά ασφαλείς. Άλλη βασική επιδίωξη κάθε μέλους είναι η απόκτηση κοινωνικού κύρους, έτσι αναδεικνύονται οι ηγετικές φυσιογνωμίες, όπως και αντίθετα οι κοινωνικά αδύναμοι και απομονωμένοι που ασκούν λίγη ή ελάχιστη επιρροή.

Δάσκαλε, μάθαινε!

*Δάσκαλε,
μάθαινε!*

*Μην λες πολύ συχνά,
πως έχεις
δίκιο, δάσκαλε!*

*Άσε τον μαθητή σου να
το
βιώσει!*

*Όλη την ώρα την
αλήθεια μην
την καταπονείς: Δεν το
αντέχει.*

*Να ακούς όταν
μιλάς!*

| Μπέρτολτ Μπρεχτ |
Ποιήματα | μτφρ.: Νάντια
Βαλαβάνη | εκδόσεις
Σύγχρονη Εποχή |

Η σχολική τάξη γίνεται αντιληπτή ως ένα **ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ** με πολλές παραμέτρους που αλληλεπιδρούν και διαμορφώνουν μια ιδιότυπα δυναμική, η οποία επιδρά αποφασιστικά στη διαμόρφωση της κοινωνικής και μαθησιακής συμπεριφοράς των μαθητών.

Για να γίνει κατανοητή η ανεπιθύμητη συμπεριφορά είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτή ως μέρος του συστήματος και να μελετηθούν οι αλληλεπιδράσεις που την αναπτύσσουν. Οι αλλαγές δεν απευθύνονται μόνο στο μαθητή, αλλά σε όλο το σύστημα της σχολικής τάξης (Ματσαγγούρας, 1999).

Η Συνεργατική τάξη

**Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο
«Συνεργατικά Σχολεία με την Παιδαγωγική Freinet, Διαδικασίες
Εφαρμογής», εκδόσεις Σκασιαρχείο**

Διαμόρφωση Ομάδων και λειτουργία

Βασικός σκοπός είναι το σχολείο να λειτουργεί ως κοινότητα όπου οι αποφάσεις παίρνονται συλλογικά. Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς στηρίζουν τους μαθητές στο να θέσουν οι ίδιοι τα θέματα που τους απασχολούν και να δώσουν από μόνοι τους λύση σε αυτά. Τα μέλη της σχολικής κοινότητας, λοιπόν, οργανώνονται σε ομάδες, οι οποίες συνεργάζονται προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν θέσει οι ίδιοι.

• **Παιδαγωγική ομάδα του δικτύου:** Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί από όλα τα σχολεία αποτελούν την παιδαγωγική ομάδα. Η ομάδα αυτή παίρνει μέρος σε επιμορφωτικά σεμινάρια και συναντήσεις στις οποίες τα μέλη της παρουσιάζουν την κατάσταση στο σχολείο τους και ανταλλάσσουν απόψεις προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα θέματα που ανακύπτουν στην καθημερινή σχολική ζωή. Αυτή η ανταλλαγή απόψεων και στάσεων αποτελεί ένα πολύ μεγάλο πλούτο για τους εκπαιδευτικούς, καθώς λειτουργεί ανατροφοδοτικά γι αυτούς.

• **Η ομάδα των εκπαιδευτικών του σχολείου:** «Στα σχολεία όπου οι συνεργατικές πρακτικές είναι διαδεδομένες μεταξύ του προσωπικού, διαπιστώνουμε πως οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν παιδαγωγικές στρατηγικές που ευνοούν την ανάπτυξη συνεργατικών δεξιοτήτων στους μαθητές τους.» (Παπαδόπουλος, 2011) Είναι σημαντικό να υπάρχει ομάδα εκπαιδευτικών σε κάθε σχολείο που συνεργάζονται, ανταλλάσσουν απόψεις και αλληλοστηρίζονται, προκειμένου να διαχειριστούν από κοινού τα θέματα της καθημερινής σχολικής ζωής. Η ομάδα αυτή λειτουργεί πολύ υποστηρικτικά ξεκινώντας με εβδομαδιαίες συναντήσεις. Οι συναντήσεις αυτές είναι πολύ σημαντικές. Είναι απαραίτητο να καλλιεργηθεί συνεργατικό κλίμα και ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί λοιπόν που λειτουργώντας ως πρότυπα για τους μαθητές, αποτελούν μια ομάδα που πραγματοποιεί συναντήσεις προκειμένου να ανταλλάξουν απόψεις, να αλληλοστηριχτούν και να οργανωθούν. Η ομάδα των εκπαιδευτικών του σχολείου καταγράφει τα μέλη της και ορίζει ένα συντονιστή. Ο συντονιστής πρέπει να αλλάζει σε τακτικά χρονικά διαστήματα. Καλό είναι όλα τα μέλη της ομάδας να γίνουν συντονιστές, αν αυτό είναι δυνατό. Ο ρόλος του συντονιστή εκπαιδευτικού Αναλαμβάνει τον προγραμματισμό των συναντήσεων, ταξινομεί τα θέματα προς συζήτηση μετά από τις προτάσεις των συναδέλφων του, βγάζει την ημερήσια διάταξη της κάθε συνάντησης, φροντίζει να είναι όσο γίνεται πιο γόνιμες οι συζητήσεις στις συναντήσεις αναθέτοντας σε κάποιο από τα μέλη της ομάδας να κάνει τον συντονισμό των συζητήσεων, φροντίζει να κρατά κάποιος πρακτικά, καλεί έκτακτες συναντήσεις όταν η ομάδα κρίνει ότι χρειάζονται. Ο συντονιστής καλό είναι να έχει επιμορφωθεί και να είναι μέλος της παιδαγωγικής ομάδας. Ο

συντονιστής παρουσιάζει στην ομάδα του παραδείγματα από άλλα σχολεία όπως έχουν συζητηθεί στις συναντήσεις της παιδαγωγικής ομάδας και θέτει στην παιδαγωγική ομάδα προς συζήτηση θέματα που τίθενται από την ομάδα του σχολείου του.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στο δημοτικό η οργάνωση των ομάδων είναι εύκολη υπόθεση, καθώς στο κάθε τμήμα διδάσκουν λίγοι δάσκαλοι. Στο γυμνάσιο η διαδικασία αυτή είναι πιο περίπλοκη, καθώς απαιτεί την συνεργασία πολλών καθηγητών. Ωστόσο σε κάθε περίπτωση, με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να αποτελέσουν και οι ίδιοι μια ομάδα που προσπαθεί να λειτουργήσει με βάση τις κοινοτικές αξίες: συντροφικότητα, συλλογικότητα, αλληλεγγύη και ισοτιμία. Η δράση αυτή βοηθά πολύ τους εκπαιδευτικούς τόσο επειδή βιώνουν πρώτα οι ίδιοι την εμπειρία που στην συνέχεια θα προσπαθήσουν να μεταδώσουν στους μαθητές τους, όσο και επειδή βελτιώνεται το κλίμα στην καθημερινή τους ζωή στο σχολείο.

- **Ομάδα τμήματος:** Στο δημοτικό κάθε δάσκαλος συγκροτεί και συντονίζει την ομάδα της τάξης του εφαρμόζοντας τις αρχές της παιδαγωγικής Freinet. Η ομάδα αυτή αποτελείται από τους μαθητές και τους γονείς του συγκεκριμένου τμήματος, καθώς και από τους δασκάλους των άλλων ειδικοτήτων που διδάσκουν στο συγκεκριμένο τμήμα.

Στο γυμνάσιο, όπου οι διδάσκοντες σε κάθε τμήμα είναι πολλοί, η αντίστοιχη ομάδα του τμήματος συντονίζεται από τον υπεύθυνο καθηγητή του τμήματος σε συνεργασία με τους συναδέλφους του. Η ομάδα αυτή πραγματοποιεί μηνιαίες συναντήσεις με τους γονείς, με την δυνατότητα συμμετοχής ειδικού σύμβουλου- ψυχολόγου, όταν ζητηθεί και του διευθυντή του σχολείου, αν το επιθυμεί.

- **Ομάδες μαθητών** Οι μαθητές κάθε τάξης εργάζονται σε ομάδες κατά την διάρκεια του μαθήματος, αλλά και όλη η τάξη αποτελεί μία ομάδα με συντονιστή τον δάσκαλο. Επίσης, υπάρχουν οι ομάδες των μαθητών που συνεργάζονται στις δημιουργικές δραστηριότητες, καθώς και οι ομάδες που συμμετέχουν στα πολιτιστικά προγράμματα ή στα προγράμματα αγωγής υγείας

που γίνονται παράλληλα, εφόσον λειτουργούν με την ίδια φιλοσοφία και βοηθούν στην καλλιέργεια συνεργατικού κλίματος στο σχολείο και στην τάξη.

- **Ομάδες γονέων** Οι γονείς παίρνουν μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία, καλούνται να έρθουν στο σχολείο, όχι μόνο για να ενημερωθούν, αλλά και για να επικοινωνήσουν και να συνεργαστούν και να λάβουν μέρος ενεργά σε δράσεις που αφορούν στην την ζωή των παιδιών τους στο σχολείο. Οργανώνονται σε ομάδα που στηρίζει τις προσπάθειες των παιδιών τους και των εκπαιδευτικών. Ένας από τους βασικούς στόχους είναι να δημιουργηθεί μια ουσιαστική γέφυρα μεταξύ του οικογενειακού και του σχολικού κόσμου του παιδιού. Στο σχολείο μεταφέρονται εμπειρίες από το σπίτι, οι οποίες αξιοποιούνται και μετατρέπονται σε αντικείμενο μάθησης.

- **Ομάδα ψυχολόγων και άλλων συνεργατών** Η συμβολή των ψυχολόγων που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα είναι πολύ σημαντική, καθώς με το συμβουλευτικό τους ρόλο, στηρίζουν το έργο των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά τους να εντάξουν όλα τα παιδιά στις ομάδες των μαθητών φροντίζοντας η πρόληψη να ενταχτεί στην παιδαγωγική διαδικασία. Επίσης, συνεργάζονται με τους μαθητές - εκπαιδευτικούς και γονείς, όταν υπάρχουν θέματα συγκρούσεων, όταν αυτό ζητηθεί. Η καλλιέργεια του συνεργατικού κλίματος μπορεί πολλές φορές να αποδειχθεί δύσκολη υπόθεση στην πράξη. Είναι πολύ σημαντικό να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εκφράζονται ελεύθερα και να προσπαθούν να εργαστούν σε ομάδες, έχοντας σαν κίνητρο ένα αντικείμενο που τους βοηθά σε αυτό (κινηματογράφος , θέατρο, κ.λπ.). Είναι πολύ βοηθητικό για τον εκπαιδευτικό να έχει την δυνατότητα να συνεργαστεί με ανθρώπους που μπορούν να διαθέσουν την αντίστοιχη τεχνογνωσία (κινηματογραφιστές , θεατρολόγοι , κ.λπ...) προκειμένου να στηριχτεί η προσπάθεια των μαθητών του.

Εφαρμογή στην σχολική τάξη: Το σχολείο πρέπει να αποτελεί χώρο δημιουργικής εργασίας, ελεύθερης έκφρασης, συντροφικότητας, συλλογικότητας, κοινωνικότητας και όχι ανταγωνισμού. «Ενώ οι επαφές με τις οικογένειες και με διάφορους θεσμούς αποτελούν πλαίσια, μέσα στα οποία είναι σημαντικό να ανοίγεται κάποιος στη συνεργασία, η τάξη αντιπροσωπεύει το

καταλληλότερο πλαίσιο που ευνοεί τη μύηση των μαθητών στο συνεργατικό μοντέλο και στις διαδραστικές πρακτικές με τους συνομήλικούς τους. Οι προσεγγίσεις της συνεργατικής μάθησης και τα συστήματα αλληλοβοήθειας μεταξύ των συνομήλικων, όταν εφαρμόζονται στο σχολείο, συμβάλλουν στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων που τους επιτρέπουν να υιοθετήσουν πραγματικές συνεργατικές πρακτικές στην ενήλικη ζωή.» (Θεραπεύοντας το σχολείο, Μιχάλης Παπαδόπουλος, εκδ. Νήσος, 2011)

Ο δάσκαλος είναι υπεύθυνος για την οργάνωση της τάξης, του κλίματος της τάξης του και την καλλιέργεια του συνεργατικού κλίματος. Σε ένα συνεργατικό κλίμα οι μαθητές ενθαρρύνουν τις προσπάθειες των συμμαθητών τους προσφέροντας έτσι θετική ανατροφοδότηση, οπότε συνήθως βελτιώνεται η επίδοση ακόμα και των αδύνατων μαθητών, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η επιθυμία τους για μάθηση. Αντίθετα, σε ένα ανταγωνιστικό κλίμα, όπου οι προσπάθειες μόνο των δυνατών μαθητών ενισχύονται από τον δάσκαλο, οι αδύνατοι μαθητές αποθαρρύνονται και σιγά – σιγά χάνουν την επιθυμία τους για μάθηση.

«Η ομάδα όπου μέσα το παιδί θα εργαστεί δημιουργεί στο παιδί ένα ελεύθερο περιβάλλον, όπου θα σφυρηλατήσει μια γερή προσωπικότητα, που ξέρει να δαμάζει όλες τις μικροφιλοδοξίες και τους εγωισμούς, αφού ζει μια ομαδική ζωή κι αυτήν πρέπει να εξυπηρετεί και να προάγει.» (Αγγελίδου, κ.α., Μίλτος Κουντουράς, 1976, 66).

Στην συνέχεια θα δούμε μία πρόταση για την οργάνωση της τάξης από την αρχή της χρονιάς και κατά την διάρκειά της. Προκειμένου να διευκολυνθούν όσοι εκπαιδευτικοί θέλουν να εφαρμόσουν τις δικές τους εκδοχές, προσαρμόζοντας την μεθοδολογία στο δικό τους εκπαιδευτικό στυλ, η περιγραφή γίνεται βήμα προς βήμα. Είναι σημαντικό να αντιληφθούν οι εκπαιδευτικοί ότι προκειμένου να οργανωθεί η τάξη τους και να λειτουργεί συνεργατικά, πρέπει να αφιερωθεί χρόνος από την αρχή της σχολικής χρονιάς και καθόλη την διάρκειά της, σε διάφορες δραστηριότητες που μπορούν να συνδυαστούν με το μαθησιακό αντικείμενο. Αυτό στην πράξη είναι ίσως και το δυσκολότερο σημείο στην οργάνωση της τάξης, καθώς σε πολλές περιπτώσεις,

τόσο τα παιδιά όσο και ο εκπαιδευτικός είναι συνηθισμένα σε μία ανταγωνιστική δομή.

Ο εκπαιδευτικός στην τάξη: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να συντονίσει το μάθημά του έτσι ώστε να συμμετέχουν ενεργά όλοι οι μαθητές στη μαθησιακή διαδικασία, στην διαχείριση και στην οργάνωση της τάξης. Θα πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές να δουν το σχολείο ως έναν ευχάριστο χώρο, στον οποίο μπορούν να συνεργαστούν, να μοιραστούν, να δημιουργήσουν, να μάθουν, να βγουν από την μοναξιά τους και ότι θα πρέπει οι ίδιοι να συμβάλλουν στην θέσπιση κανόνων και να φροντίσουν για την λειτουργία της τάξης τους χωρίς την χρήση των ποινών. Επίσης, θα πρέπει να φροντίσει να δουλευτεί με τέτοιο τρόπο το μαθησιακό αντικείμενο, έτσι ώστε να βρίσκεται όσο το δυνατό πιο κοντά στα ενδιαφέροντα των μαθητών του και να δείχνει ελκυστικό, έτσι ώστε να ενισχύεται η παρώθηση για μάθηση.

Αρχή της σχολικής χρονιάς Το ξεκίνημα της σχολικής χρονιάς είναι πολύ σημαντικό όσον αφορά στην καλλιέργεια του κλίματος στην τάξη. Ο εκπαιδευτικός είναι καλό να δώσει προτεραιότητα στην ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων, να φροντίσει την γνωριμία του με τους μαθητές του και των μαθητών μεταξύ τους, αν πρόκειται για εισαγωγική τάξη. Στην συνέχεια, μπορούν να οριστούν οι διαδικασίες του συμβουλίου έτσι ώστε μέσα από συζήτηση να θεσπιστούν οι κανόνες της τάξης μέσα από τα πρώτα συμβούλια. Οι μαθητές μπορούν να χωριστούν σε ομάδες και να ξεκινήσει μια συζήτηση που να έχει ως στόχο να διερευνήσει τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να τα συνδέσει με το μαθησιακό αντικείμενο, έτσι ώστε να γίνει μια ομαλή εισαγωγή σε αυτό. Μία καλή τεχνική για την πρώτη γνωριμία με τους μαθητές είναι να εμπυχώσει ο εκπαιδευτικός κάποια άσκηση γνωριμίας από το θεατρικό παιχνίδι και να προτείνει έτσι στα παιδιά να παίξουν. Δύο τέτοιες ασκήσεις προτείνονται παρακάτω και βρίσκονται στο βιβλίο του Νίκου Γκόβα «Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο», εκδ. Μεταίχιμο, 2002.

Πιο συγκεκριμένα : 1η γνωριμία : Οι μαθητές εισέρχονται στην τάξη και κάθονται στα θρανία. Ο εκπαιδευτικός τους καλωσορίζει, τους εύχεται καλή χρονιά και, αφού κάνει μια πολύ σύντομη παρουσίαση του εαυτού του, κάνει

μια αναφορά στο αντικείμενο του μαθήματος με το οποίο θα ασχοληθούν κατά την διάρκεια της χρονιάς. Στην συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να παραμερίσουν τα θρανία και να τοποθετήσουν τις καρέκλες τους σε κυκλική διάταξη στο κέντρο της αίθουσας. .

1^η άσκηση: (Παραλλαγή των ασκήσεων «όνομα –μπόμπα» και το «κουβάρι»): Ο εκπαιδευτικός κάθεται και αυτός στον κύκλο, λέει το όνομά του και δίνει σε κάποιο μαθητή μία μπάλα (ή ένα κουβάρι από σπάγκο) προτρέποντας να πει και ο ίδιος το όνομά του. Ο μαθητής στη συνέχεια δίνει την μπάλα ή το κουβάρι σε άλλο μαθητή και η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι να πουν όλοι οι μαθητές το όνομά τους και κάτι που τους αρέσει χαρακτηριστικά (π.χ. μου αρέσει η σοκολάτα, η κολύμβηση κλπ.).

2^η άσκηση: Οι μαθητές χωρίζονται σε δυάδες με κλήρωση και κάθονται σε διπλάνες καρέκλες στον κύκλο. Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά λίγο χρόνο (3 – 4 λεπτά) για να συζητήσουν σε δυάδες και να μάθει ο Α όλα τα καλά του Β και τα πράγματα που είναι γι αυτόν σημαντικά. Στην συνέχεια κάθε μαθητής παρουσιάζει τον συμμαθητή του στον κύκλο. Σε περίπτωση που ο αριθμός των μαθητών είναι μονός, θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να προαναφέρει ότι θα δημιουργηθεί και μία τριάδα, εκτός των δυάδων.

1^ο συμβούλιο της τάξης: Μετά από την πρώτη γνωριμία προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στα παιδιά να συζητήσουν θέματα που αφορούν στο πώς θα ήθελαν να είναι το σχολείο τους και να κάνουν προτάσεις πάνω στα θέματα που αφορούν την ζωή τους στο σχολείο (π.χ. τρόπους για να είναι το μάθημα ενδιαφέρον, προτάσεις για δημιουργικές δραστηριότητες, κ. λ. π...), μπορεί να προταθεί από τον εκπαιδευτικό να κάνει η τάξη το 1ο συμβούλιο.

Ο στόχος, λοιπόν, του πρώτου συμβουλίου είναι τα παιδιά να μπου σε διαδικασία συζήτησης, ανταλλαγής απόψεων και να τεθούν οι προϋποθέσεις, ώστε να είναι η συζήτηση αυτή λειτουργική και για το λόγο αυτό να τηρηθούν οι όροι του συμβουλίου. Θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο στα παιδιά ότι το συμβούλιο είναι ένας πολύ δυναμικός τρόπος για να μοιράζονται τους προβληματισμούς, τις σκέψεις και τις ιδέες τους με τους συμμαθητές τους και να αλλάζουν δημιουργικά την καθημερινότητά τους στο σχολείο δίνοντας λύσεις

συνεργατικά. Καλό είναι το 1^ο συμβούλιο τάξης να συντονιστεί από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος προσπαθεί να ενθαρρύνει τα παιδιά που δυσκολεύονται να πάρουν το λόγο.

Διαμόρφωση ομάδων μαθητών: Η τάξη χωρίζεται σε τετράδες με κλήρωση. Η κλήρωση είναι ένας αμερόληπτος τρόπος κατανομής των μαθητών σε ομάδες που έχει το πλεονέκτημα ότι δεν αφήνει κανένα παιδί μόνο του. Καλό είναι να εξηγήσει ο δάσκαλος στα παιδιά ότι η συνεργασία είναι βασικός στόχος της διδασκαλίας καθώς και η καλλιέργεια των δεξιοτήτων που χρειάζονται προκειμένου να καταφέρει να συνεργαστεί κανείς με τον συμμαθητή του (ενεργητική ακρόαση, ενσυναίσθηση, επικοινωνία, αποδοχή του άλλου με την διαφορετικότητά του,...κ.τ.λ.). Ένα πολύ καλό επιχείρημα είναι ίσως ότι και στην ζωή μας σε πολλές περιπτώσεις χρειάζεται να είμαστε σε θέση να συνεργαστούμε με ανθρώπους που δεν γνωρίζουμε, επομένως καλό είναι να εξοικειωθούμε με αυτό. Επίσης, η δομή των ομάδων ισχύει για ένα μόνο μήνα, μετά γίνεται νέα κλήρωση, οπότε είναι και αυτό μία άσκηση. Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ένταξη των παιδιών σε κάποιο πολιτιστικό πρόγραμμα ή πρόγραμμα αγωγής υγείας που ή κάποια ομάδα δημιουργικών δραστηριοτήτων ή project (π.χ. θεατρική ομάδα, κινηματογραφική ομάδα, ομάδα σχολικής εφημερίδας, ομάδα ραδιοφώνου) που λειτουργεί παράλληλα, αλλά με τις ίδιες αρχές βοηθά εξαιρετικά τα παιδιά να μπουν στο κλίμα της συνεργασίας που, όπως έχει προαναφερθεί, ίσως είναι και το πιο δύσκολο σημείο στην εφαρμογή αυτού του προγράμματος στο σχολείο.

Σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι κάποιο τμήμα είναι αδύνατο να δεχθεί την δημιουργία τετράδων με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να το θέσει αυτό ως τελικό στόχο και να ξεκινήσει επιτρέποντας στους μαθητές να έχουν στην ομάδα τους έναν συμμαθητή της επιλογής τους και τους υπόλοιπους με κλήρωση.

Το Συμβούλιο στην Συνεργατική τάξη Όπως είπαμε το 1ο συμβούλιο μπορεί να γίνει στην αρχή της σχολικής χρονιάς προκειμένου να οργανωθεί η θέσπιση και η λειτουργία του. Κανονικά το συμβούλιο πρέπει να γίνεται μία φορά την εβδομάδα προκειμένου να δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να θέτουν

και να συζητούν θέματα από την καθημερινή σχολική ζωή και να οργανώνουν δράσεις σε εβδομαδιαία φάση. Είναι σημαντικό να αντιληφθούν οι εκπαιδευτικοί την αναγκαιότητα του συμβουλίου και να προσπαθήσουν να το εντάξουν στο σχολικό πρόγραμμα ως παιδαγωγική διαδικασία απαραίτητη για την κοινωνικοποίηση του παιδιού και την λειτουργία του σχολείου ως κοινότητα.

Στο δημοτικό είναι σχετικά εύκολο να γίνει αυτό, αφού μπορεί να ενταχθεί στο πρόγραμμα της ευέλικτης ζώνης. Στο γυμνάσιο μπορούν οι μαθητές εκτός από το μηνιαίο προγραμματισμένο συμβούλιο τάξης να κάνουν ένα ακόμα τις ημέρες που τελειώνουν νωρίτερα (την τελευταία ώρα), σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς. Με τον τρόπο αυτό θα έχουν δύο συμβούλια το μήνα.

Στα συμβούλια της τάξης:

Συζητούνται τα θέματα της ημερήσιας διάταξης και – τηρούνται πρακτικά.

Διατυπώνονται οι κανόνες της συνεργασίας.

Γίνεται απολογισμός της εργασίας που πραγματοποιήθηκε στην εβδομάδα που πέρασε και προγραμματισμός της εργασίας για την επόμενη εβδομάδα.

Ενημερώνονται οι μαθητές για τα σπουδαιότερα γεγονότα του επταημέρου που συμβαίνουν στον κόσμο και συζητούν.

Δίνεται στους μαθητές η δυνατότητα να εκφράσουν τις ανάγκες και τις πνευματικές ανησυχίες τους στο πλαίσιο της σχολικής ζωής κ.ά.

Το κουτί επικοινωνίας : Είναι πολύ σημαντικό να δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να εκφράζονται και να γνωρίζουν ότι μπορούν να θέσουν τα αιτήματά τους τις ιδέες τους, τις απόψεις τους σε συζήτηση με τους συμμαθητές τους και να εξασκηθούν στο να επιχειρηματολογούν για να υποστηρίξουν τις θέσεις τους. Στην τάξη, λοιπόν, μπορεί να υπάρχει ένα κουτί στο οποίο κάθε μαθητής έχει το δικαίωμα να ρίξει μία πρόταση για συζήτηση στο συμβούλιο. Η πρόταση μπορεί να είναι ένα αίτημα, μία ιδέα για μία ομαδική δραστηριότητα

(διακόσμηση της τάξης, δημιουργία βιβλιοθήκης, αλληλογραφία με άλλα σχολεία,..κ.λπ.) ή οποιοδήποτε θέμα προκύπτει από την καθημερινή σχολική ζωή και μπορεί να γραφεί και ανώνυμα, όμως, θα πρέπει ο μαθητής ή οι μαθητές που κάνουν την πρόταση να υποστηρίξουν τις απόψεις τους στο συμβούλιο. Εδώ μπορεί να ανατεθεί σε κάποιον μαθητή να είναι υπεύθυνος του κουτιού επικοινωνίας, το οποίο κατέχει μία συγκεκριμένη θέση μέσα στην τάξη.

Ρόλοι στο συμβούλιο: Η ανάθεση των ρόλων (επαγγελματών) στους μαθητές είναι μία πολύ καλή τεχνική και έχει σκοπό να εντάξει όλους τους μαθητές στην παιδαγωγική διαδικασία και να φέρει το παιδί πιο κοντά στο σχολείο. Καλό είναι να γίνεται προσπάθεια από τον εκπαιδευτικό, με όσο είναι το δυνατό πιο διπλωματικό τρόπο, η ανάληψη των ρόλων να γίνεται από τα παιδιά που έχουν δυσκολία να ενταχτούν στην ομάδα της τάξης. Με τον τρόπο αυτό δίνεται ένα κίνητρο στα παιδιά αυτά να προσπαθήσουν να συνεργαστούν και να μην απογοητεύονται, αφού επιτέλους οι συμμαθητές τους τους προσέχουν, τους δίνουν το λόγο, τους παροτρύνουν να υπερασπιστούν και αυτοί την τάξη τους.

Ο υπεύθυνος του κουτιού επικοινωνίας: Είναι ένας εθελοντής μαθητής ο οποίος συμπληρώνει μία λίστα με τα ονόματα των συμμαθητών του που θέτουν στο κουτί τις προτάσεις τους. Ο υπεύθυνος φροντίζει να υπάρχει το πολύ ένα αίτημα από κάθε συμμαθητή του και παροτρύνει τους μαθητές που, κατά την γνώμη του, συμμετέχουν λιγότερο στην παιδαγωγική διαδικασία του συμβουλίου να εκφράσουν τις απόψεις τους και να τις ρίξουν στο κουτί και να ετοιμαστούν για να επιχειρηματολογήσουν πάνω σε αυτές στο συμβούλιο. Από το κουτί επικοινωνίας προκύπτουν θέματα για το συμβούλιο της τάξης του. Ο γραμματέας του συμβουλίου ζητά βοήθεια από ένα συμμαθητή του προκειμένου να καταγράψουν τις προτάσεις για την ημερήσια διάταξη του συμβουλίου.

Ο συντονιστής στο συμβούλιο: Ο συντονιστής κηρύσσει το άνοιγμα και το κλείσιμο του συμβουλίου και δίνει το λόγο στα παιδιά που θέλουν να μιλήσουν, αφού φτιάξει μια λίστα με τα ονόματα των παιδιών που θέλουν να

πάρουν το λόγο. Υπενθυμίζει στα παιδιά κατά την έναρξη του συμβουλίου τους κανόνες του συμβουλίου:

- Ακούμε αυτόν (ή αυτήν) που μιλάει χωρίς να επεμβαίνουμε ή να σχολιάζουμε
- Ζητάμε το λόγο όταν θέλουμε να μιλήσουμε
- Τα παιδιά που έχουν μιλήσει λιγότερο έχουν προτεραιότητα
- Όσοι (ή όσες) ενοχλήσουν τρεις φορές δεν έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν
- Τα θέματα του συμβουλίου παραμένουν στην τάξη, δεν βγαίνουν έξω από αυτή και οι αποφάσεις του είναι σεβαστές από όλους.

Ο συντονιστής πρέπει:

να φροντίσει να γίνει σωστή κατανομή του χρόνου την ώρα του συμβουλίου,

να ξαναδιαβάσει τις αποφάσεις του τελευταίου συμβουλίου· στην περίπτωση που δεν έχουν γίνει σεβαστές, να ξανασυζητηθούν,

να δώσει το λόγο στα παιδιά που έχουν κάνει μια πρόταση,

να ρωτήσει «Ποιος ή ποια δεν συμφωνεί;»

εάν κανένα παιδί δεν σηκώσει το χέρι, να δηλώσει ότι η απόφαση ελήφθη - αν υπάρχουν παιδιά που είναι «κατά» να ζητήσει να εξηγήσουν τον λόγο και επίσης να προτείνουν μια καινούρια ιδέα,

να ρωτήσει πώς θα υλοποιηθούν οι αποφάσεις,

να ζητήσει από τον/την γραμματέα να ξαναδιαβάσει τις αποφάσεις που ελήφθησαν - να κλείσει το συμβούλιο.

Τι πρέπει να αποφεύγει:

- να δίνει το λόγο στα ίδια πρόσωπα
- να αποφασίζει ο ίδιος στη θέση του συμβουλίου
- να ευνοεί εκείνες τις προτάσεις που θεωρεί ο ίδιος σημαντικές

- να αφήνει όσους/όσες συμμετέχουν να μιλάνε πολλές φορές για το ίδιο θέμα - να αφήνει τους ομιλητές/τις ομιλήτριες να βγαίνουν εκτός θέματος
- να αφήνει κάποια παιδιά να επιβάλουν τις ιδέες τους

Να σημειώσουμε εδώ ότι καλό είναι ο εκπαιδευτικός να παροτρύνει τους λιγότερο δημοφιλείς μαθητές να συντονίζουν το συμβούλιο και να τους ενθαρρύνει καθόλη την διάρκεια του συμβουλίου. Στο γυμνάσιο που υπάρχει εκλεγμένος πρόεδρος της τάξης, ο οποίος συνήθως είναι δημοφιλής μαθητής καλό είναι να συνεργαστεί με τον συντονιστή και να τον βοηθήσει στο έργο του.

Ο συντονιστής πρέπει να αλλάζει σε κάθε συμβούλιο για παιδαγωγικούς λόγους. Ο γραμματέας πρέπει να αντιληφθεί ότι ο ρόλος του είναι πολύ υπεύθυνος. Εκτός από την ημερήσια διάταξη και το πρακτικό του συμβουλίου συντάσσει κείμενο, όταν το συμβούλιο κρίνει ότι απαιτείται σχέδιο δράσης.

- Η ημερήσια διάταξη αναφέρει τα προς συζήτηση θέματα.
- Το πρακτικό αναφέρει τα θέματα που συζητήθηκαν, τις προτάσεις και τις αποφάσεις που πάρθηκαν.
- Το σχέδιο δράσης διαμορφώνεται όταν υπάρχει κάποιο σοβαρό θέμα και αναφέρει στόχο, δραστηριότητες που προγραμματίζονται, προκειμένου να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος και τέλος αξιολόγηση που γίνεται από τους μαθητές σε επόμενο συμβούλιο.

Ο γραμματέας μπορεί να ζητήσει βοήθεια από κάποιον συμμαθητή του για να βγάλει εις πέρας το έργο του. Στο γυμνάσιο μπορεί ο γραμματέας της τάξης να συνεργαστεί με κάποιο συμμαθητή του. Γραμματέας είναι καλό να είναι κάποιος μαθητής που δεν είναι απαραίτητα καλός μαθητής και θα έχει έτσι την δυνατότητα να επιβραβευτεί στη συνέχεια για την προσπάθειά του.

Ο υπεύθυνος του χρόνου Σε κάθε συμβούλιο υπάρχει συγκεκριμένος τρόπος και συγκεκριμένος χρόνος που μπορεί κάθε ομιλητής να εκφραστεί. Παίρνει το λόγο από τον συντονιστή κρατώντας ένα αντικείμενο (ραβδί, χάρακα, κ.λπ.) και έχει 2 ή 3 λεπτά στην διάθεσή του για να μιλήσει. Ο εκπαιδευτικός αναθέτει σε ένα από τα παιδιά που δυσκολεύονται να είναι

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια: Δημακοπούλου Φωτεινή

υπεύθυνα να κρατούν το χρόνο και να το αναφέρουν στους συμμαθητές τους, όταν ο χρόνος τελειώνει. Δεν έχει κανείς δικαίωμα να μιλήσει, αν δεν κρατά το ραβδί, αν δεν του έχει δοθεί, δηλαδή ο λόγος στο συμβούλιο από τον συντονιστή. Το ραβδί μπορεί να το δίνει στα παιδιά που έχουν το λόγο ένας συμμαθητής τους (υπεύθυνος του λόγου). Να σημειώσουμε εδώ ότι πρέπει να είναι ξεκάθαρο στα παιδιά ότι το συμβούλιο λειτουργεί πάντα σύμφωνα με τις αρχές της δημοκρατίας, επομένως, η οποιαδήποτε απόφαση λαμβάνεται μετά από ψηφοφορία καταγράφεται.

«Τα μαθητικά συμβούλια αποτελούν ένα βασικό εργαλείο κατασκευής των πολιτικών δεξιοτήτων των μαθητών και εμπειρίας των αρχών της άμεσης δημοκρατίας. Χωρίς να περιορίζονται σε μέσα κατευνασμού της σχολικής ζωής, ρυθμίζουν καθημερινά το σύνολο της σχολικής ζωής. Με αυτή την έννοια επιτρέπουν έναν αυτο-διακανονισμό...» (Carra, 2007, 60).

Το συμβούλιο είναι μία πολύ καλή τεχνική που βοηθά στη βελτίωση του κοινωνικού κλίματος στην τάξη και στην ανάπτυξη καλών διαπροσωπικών σχέσεων τόσο ανάμεσα στους μαθητές, όσο και ανάμεσα στους μαθητές με τους εκπαιδευτικούς τους. Επίσης, αποτελούν εργαλείο πρόληψης της σχολικής βίας και οδηγούν σε μείωση των συγκρούσεων. Ταυτόχρονα, καλλιεργούνται οι κοινωνικές δεξιότητες του παιδιού, καθώς μπαίνει στην διαδικασία να σκέφτεται για αυτά που του συμβαίνουν, να τα μοιράζεται με τους συμμαθητές και τον δάσκαλό του, να εκφράζεται μπροστά στην ομάδα, να κάνει σχέδια, να θέτει προτάσεις, να συνεργάζεται για να δημιουργεί, να βοηθά και να στηρίζει τους συμμαθητές του, να στηρίζεται στους συμμαθητές του. `

Το συμβούλιο της τάξης, όπως και κάποιες άλλες τεχνικές, όπως το **«Τι νέα» και ο «Απολογισμός»** βοηθούν το παιδί να αισθάνεται ότι δεν είναι μόνο του μέσα στο σχολείο του, στην κοινωνία του, στην ζωή του.

Τι νέα; Το «Τι Νέα;» είναι ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που δίνεται στην τάξη προκειμένου οι μαθητές να μιλήσουν για αυτά που τους συμβαίνουν και θεωρούν σημαντικά μέσα κι έξω από το σχολείο και προτείνεται από τον δάσκαλο στην αρχή του μαθήματος βοηθώντας έτσι στην έναρξη της διδακτικής ώρας τα παιδιά να μπουν στην διαδικασία της συζήτησης.

Το «Τι Νέα;» φέρνει στη τάξη τα θέματα από τον έξω κόσμο και βοηθά στην εξοικείωση του παιδιού με το σχολείο του. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ορίσει την συχνότητα με την οποία γίνεται το «Τι Νέα;» στην τάξη, καλό, όμως, είναι ο χρόνος να είναι τακτικός και συγκεκριμένος (π.χ. δέκα λεπτά στην αρχή κάθε εβδομάδας, ή κάθε Δευτέρα και Πέμπτη κ.λπ.). Στην περίπτωση που υπάρχουν πολλοί μαθητές που θέλουν να μιλήσουν μπορεί να οριστεί ένας υπεύθυνος που θα δίνει τον λόγο στους μαθητές που δεν μίλησαν την προηγούμενη φορά. Η συζήτηση στο «Τι νέα» καλό είναι να συντονίζεται από μαθητή και, όπου χρειάζεται, να βοηθά ο δάσκαλος. Είναι σημαντικό ο δάσκαλος να παροτρύνει τα παιδιά που συνήθως δεν εκφράζονται να συμμετέχουν. Το «Τι Νέα;» είναι μια χρονική στιγμή προφορικού λόγου που αφήνει τις πληροφορίες να μπουκν μέσα στην τάξη. Επιτρέπει: - να διηγηθούμε αυτό που έχουμε ζήσει, αυτό που έχουμε δει ή έχουμε ακούσει - να δείξουμε ένα αντικείμενο που μας αρέσει - να παρουσιάσουμε αυτό που έχουμε δημιουργήσει, αυτό που έχουμε πετύχει - να παίξουμε ένα όργανο, να παρουσιάσουμε ένα τραγούδι - να διαβάσουμε ένα κείμενο ή ένα ποίημα που μας άρεσε - να μιλήσουμε για την επικαιρότητα, γι' αυτό που συμβαίνει στον κόσμο - να μας ακούσουν οι συμμαθητές και συμμαθήτριες μας - να ακούσουμε αυτό που μπορεί να ενδιαφέρει πολύ κάποια άλλα παιδιά, ...

Το «Τι Νέα;» μας μαθαίνει:

- να σκεφτόμαστε γι' αυτό που θέλουμε να πούμε καθώς και για ό,τι λέγεται,
- να μιλάμε μπροστά σε μια ομάδα και να γινόμαστε κατανοητές/κατανοητοί,
- να θέτουμε ερωτήσεις ή να απαντάμε σε ερωτήσεις,
- να βρίσκουμε ιδέες για να γράφουμε κείμενα, να δημιουργούμε στα μαθηματικά, την τέχνη, την ποίηση, την φιλοσοφία, την γεωγραφία, την ιστορία, τις επιστημονικές έρευνες, ...
- να μην νιώθουμε μόνοι/μόνες μας στην τάξη, στο σχολείο μας, στη γειτονιά μας, στην πόλη μας, στη χώρα μας, στον κόσμο.

Για να συντονίσει (εμψυχώσει) ένας μαθητής το « Τι νέα» μπορεί:

να αναζητήσει έναν/μία γραμματέα που σημειώνει πάνω στο ειδικό τετράδιο για το «Τι Νέα;» τις παρεμβάσεις (όνομα και τίτλος)

- να θυμίσει τους κανόνες: «Μπορούμε να μιλήσουμε για ένα γεγονός, να διηγηθούμε μια ιστορία, να διαβάσουμε ένα άρθρο από την επικαιρότητα, να παρουσιάσουμε ένα αντικείμενο ή ένα ζώο, να δείξουμε μια φωτογραφία, κ.ά.»

- να δώσει τον λόγο σ' εκείνες/-ους που τον έχουν ζητήσει (με προτεραιότητα σ' όσους/-ες δεν πρόλαβαν να μιλήσουν την τελευταία φορά)

- να ρωτήσει «Ποια/Ποιος θέλει να ρωτήσει κάτι;» - να ρωτήσει αν κάποιος/κάποια θέλει να χρησιμοποιήσει αυτή την παρέμβαση (αν ναι, πρέπει να το σημειώσετε στο πλάνο εργασίας που είναι αναρτημένο στον τοίχο)

- να προσέξει να μην ξεπεράσετε τον ορισμένο χρόνο - να προσπαθήσει να μιλήσουν όλα τα παιδιά που ζήτησαν τον λόγο - να περνάει από το ένα θέμα στο άλλο λέγοντας «Σταματάμε τώρα γι' αυτό το θέμα»

- όσοι/όσες δεν πρόλαβαν να μιλήσουν έχουν προτεραιότητα για το επόμενο (ο/η γραμματέας σημειώνει τα ονόματά τους)

- να κλείσει το «Τι Νέα;»

Αυτό που μπορούν να κάνουν οι μαθητές μετά από την συμμετοχή τους στο «Τι Νέα;»:

- να προτείνουν μια παρουσίαση, μια έρευνα ντοκουμέντων

- να κάνουν μια έρευνα στο περιβάλλον τους

- να γράψουν ένα ελεύθερο κείμενο, ένα ποίημα

- να δημιουργήσουν μια καλλιτεχνική παραγωγή

- να εφεύρουν μια μαθηματική δημιουργία - να αλληλογραφήσουν με ένα άλλο παιδί

- να ετοιμάσουν μια συζήτηση/αντιμαχία, μια φιλοσοφική συζήτηση

Δεν είναι απαραίτητο να γίνει κάτι από τα παραπάνω, αν υπάρχουν όμως ιδέες και χρόνος, μπορούν κάποια από αυτά τα θέματα να δουλευτούν στην τάξη σε ομάδες ή να συζητηθούν ως προτάσεις σε κάποιο συμβούλιο.

Δραστηριότητα 2.5.

Προτείνετε πέντε (5) τρόπου συγκρότησης ομάδων στη σχολική σας τάξη .Μη διστάσετε να είστε τολμηροί και πρωτοπόροι.

Παράλληλο κείμενο: Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: «Γιατί», «Πώς», «Πότε» και «για Ποιους» του Ηλ.Ματσαγγούρα.

<http://users.sch.gr/kliapis/matsF.pdf>

Παιχνίδια και Πρακτικές για εξάσκηση στις συνεργατικές δεξιότητες

Αυτός ο δάσκαλος έχει κάτι το διαφορετικό

Αυτός ο δάσκαλος έχει βρει έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο για να καλωσορίζει τους μαθητές του στην τάξη. Τα αγόρια και τα κορίτσια κάθονται σε μία σειρά

και ένα – ένα χαιρετούν τον δάσκαλο με κάποιον ξεχωριστό τρόπο. Φαίνεται ότι ο καθηγητής έχει ανακαλύψει έναν παράξενο χαιρετισμό για κάθε μαθητή του και τον εφαρμόζει πριν από κάθε μάθημα

Πηγή: Protagon.gr

Δεξιότητα Διαλόγου-Συζήτησης

Ποιήματα-Τραγούδια για τήρηση των κανόνων συνομιλίας:

1. Δε διακόπτω δεν είναι σωστό, σαν μιλούν οι άλλοι να μιλώ κι εγώ
1. Πλυντήριο γυρνά, τα λόγια μας μασά, τα κάνει μια μπουγάδα και δεν έχουν γυαλάδα
2. Τα αυτάκια μου ανοιχτά, ακούω προσεκτικά, οι άλλοι τι θα πουν, αν όλοι συμφωνούν, να κάνω ερωτήσεις, να πάρω απαντήσεις
3. Περιμένω τη σειρά μου, έχω ανοίξει και τα αυτιά μου. Σκέφτομαι τι λένε οι άλλοι, μήπως έχω γνώμη άλλη
4. Μια ρόδα είναι και κυλά, η γλώσσα μας δε σταματά. Ελάτε μπείτε στη σειρά, για να τα πούμε μια χαρά.

Ποιήματα-Τραγούδια για έννοιες που αφορούν το Διάλογο-Συζήτηση

1. Σκέφτομαι το ίδιο, κάτι τέτοιο ήθελα να πω Έχω την ίδια γνώμη, νομίζω **συμφωνώ** Και αντίθετα
2. Δε σκέφτομαι το ίδιο, άλλο ήθελα να πω Έχω μια άλλη γνώμη, νομίζω **διαφωνώ**
3. Περιμένω τη σειρά μου, να μιλήσω και εγώ Ν ακούσω και τους φίλους, να δω αν **συμφωνώ**
4. Θέλω να σε πείσω, μα δεν ξέρω αν μπορώ πρέπει πρώτα να σου δείξω, πόσο δίκιο έχω εγώ Και αν αυτό που λέω, σου φαίνεται σωστό
Πες το καλέ μου φίλε, **«μαζί σου συμφωνώ»**
4. Ωραία μας τα είπες, μια χαρά τα λες Για άκουσε και μένα, προσεκτικά αν θες. Δεν έχω την ίδια γνώμη, τα σκέφτομαι αλλιώς. Διαφωνώ μαζί σου, μα όχι διαρκώς!!

Δεξιότητα Επικοινωνίας

Αξιοποίηση καθημερινών περιστάσεων επικοινωνίας: Χαιρετισμός και συζήτηση κατά την προσέλευση και αποχώρηση των παιδιών, γιορτές και γενέθλια παιδιών, επισκέψεις σε διάφορους χώρους, επαφές με διαφορετικά πρόσωπα όπως μια γιαγιά, ένα ιερέα όπου απαιτείται διαφορετικό πλαίσιο επικοινωνίας, κλπ.

Δημιουργία καταστάσεων επικοινωνίας: Θεατρικό παιχνίδι, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις.

Δεξιότητα Παρουσίασης

1. **Αξιοποίηση καθημερινών καταστάσεων:**
Π.χ. Ζωγραφιές που φέρνουν τα παιδιά, βιβλία και παραμύθια, εργασίες στην τάξη, κλπ.
2. **Δημιουργία καταστάσεων παρουσίασης:**
  - ✓ Ο θησαυρός μου: Το κουτί με τα αγαπημένα πράγματα
  - ✓ Η γωνιά της παρουσίασης

Δεξιότητα Συνεργασίας

1^η Πρόταση

- ✓ **Εταιρικές δραστηριότητες:** Τα παιδιά αναλαμβάνουν εργασίες ανά ζεύγη
- ✓ **Καλλιτεχνικές ή δραστηριότητες Δημιουργίας Έκφρασης**
- ✓ **Διδακτικά παιχνίδια:** Παιχνίδια με κανόνες, puzzles, ντόμινο, Ταύτιση

2^η Πρόταση

Παράλληλες: α. Ανταλλαγή απόψεων για ένα έργο που θα φτιάξουν ωστόσο δουλεύουν σε ατομικό επίπεδο. Παρουσίαση του έργου τους στην ολομέλεια ή του έργου του διπλανού τους. β. Κάθε παιδί ζωγραφίζει ένα θέμα. Σταματούν και ενημερώνουν το διπλανό τους. Ανταλλάσσουν εργασίες και ολοκληρώνουν.

Αθροιστικές: Τα παιδιά εργάζονται ατομικά, η εργασία τους αξιοποιείται αθροιστικά.

Δεξιότητα Διευθέτησης Συγκρούσεων

Συζήτηση στην ομάδα και ορισμός των **κανόνων συμπεριφοράς** καθώς και των **συνεπειών** από την παραβίαση των κανόνων. Δημιουργία **Πίνακα αναφοράς** με τους κανόνες.

Τεχνική: Το καμπανάκι του θεάτρου.

1ο καμπανάκι: η ομάδα σε προειδοποιεί.

2ο καμπανάκι: η ομάδα προσωρινά σε απομονώνει στη γωνιά ηρεμίας για περισυλλογή και ρύθμιση της συμπεριφοράς.

3ο καμπανάκι: η ομάδα σε αποκλείει από αγαπημένες δραστηριότητες

Τεχνική καρτών: Πράσινη, κίτρινη, κόκκινη
Ειρηνοποιός **Διαμεσολαβητής:**
 Καταμερισμός εξουσίας του εκπαιδευτικού. Πίνακας υπευθυνοτήτων και ορισμός ειρηνοποιού και βοηθού ειρηνοποιού. Ο ρόλος εστιάζεται στην επίλυση κυρίως μικροδιαφορών. Απαιτείται η εξάσκηση των παιδιών μέσα από δραστηριότητες διαχείρισης συναισθημάτων και ενσυναίσθησης.

Πρόταση για εφαρμογή στη σχολική τάξη.

Συνεργατικά έγγραφα {Googledocs}

Τα συνεργατικά έγγραφα αξιοποιούνται όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια από τους εκπαιδευτικούς στις ομαδοσυνεργατικές διδασκαλίες. Η δημιουργία και η τροποποίηση συνεργατικών εγγράφων από το μαθητή του δίνει την ευκαιρία να:

- εμπλακεί σε διαδικασίες αναστοχασμού,
- αξιοποιήσει μετα-γνωστικές δεξιότητες, προωθώντας την οικοδόμηση της γνώσης,
- αποτελέσει εργαλείο αξιολόγησης μαθησιακών αποτελεσμάτων,
- ενισχύσει την ομαδοσυνεργατική μάθηση, γιατί κατά τη δημιουργία ενός εγγράφου από μια ομάδα παιδιών γίνεται διαπραγμάτευση εννοιών και ιδεών σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο

Η διαδραστικότητα που παρέχουν τα καθιστούν κέντρο μιας κοινότητας μάθησης, που ενθαρρύνει τον αναστοχασμό επί του περιεχομένου και υποστηρίζει τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης σε κοινωνικό πλαίσιο. Η μάθηση αποκτά πολύπλευρο χαρακτήρα και μετασχηματίζεται από προσωπική σε κοινωνική δραστηριότητα. Μειώνει τα αισθήματα απομόνωσης των μαθητών δεδομένου ότι υποστηρίζει καλύτερα το διάλογο με τη μορφή ελεύθερου σχολιασμού, -αφού δεν περιορίζει τον αναγνώστη στο μοντέλο ερώτηση-εξυπηρετεί την κοινωνική επικοινωνία και αλληλεπίδραση, την κοινωνική και διαδικτυακή παρουσία, διευκολύνοντας την έκθεση του ατόμου/μαθητή στην ομάδα και αντίστροφα. Η αναστοχαστική μάθηση ενθαρρύνεται ,επιτυγχάνεται η δημιουργία κατάλληλου παιδαγωγικού κλίματος εμπιστοσύνης ενώ παράλληλα προσφέρονται ευκαιρίες για ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων από την πλευρά των μαθητών.

Αν ήδη δεν το χρησιμοποιείτε, τολμήστε το. Θα ανακαλύψετε ένα επιπλέον εργαλείο ουσιαστικής συνεργασίας. Μικροί στόχοι και μικρά βήματα. Μπορείτε να ξεκινήσετε με ένα συνεργατικό έγγραφο γνωριμίας με τους

μαθητές σας ή μικρά άρθρα για τη σχολική σας εφημερίδα. Καλή επιτυχία!